

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГУБІНА Оксана – кандидат педагогічних наук, доцент, лектор університету Лідса.

Наукові інтереси: цифровізація та відкрита освіта в контексті реформи вищої освіти: європейський політичний підхід.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HUBINA Oksana – Doctor of Philosophy, Associate Professor University of Leeds, UK.

Scientific interests: digitalization and open education in higher education reform: a european policy perspective.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2025 р.

Стаття прийнята до друку 21.05.2025 р.

УДК 378:81`27.172

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-219-127-132

ГУЛЯК Оксана –

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9924-6670>
e-mail: oksana.huliak@lnu.edu.ua

ДУМАШІВСЬКИЙ Ярослав –

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8992-6947>
e-mail: slav-d@ukr.net

КРІБА Ірина –

асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2362-2959>
e-mail: iryna.kriba@gmail.com

ЕТИКА СПІЛКУВАННЯ ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ЗВО

Стаття присвячена особливостям мовної комунікації у процесі навчання іноземної мови у ЗВО, зокрема питанням етики спілкування як приязної манери інтеракції на міжособистісному та груповому рівнях. Актуалізується цінність налаштованості на порозуміння та дружелюбність, які виявляють себе у ввічливій мовленнєвій поведінці, особливо делікатності висловлювання думок, що свідчить про повагу до співрозмовника і виробляє потребу творення краси спілкування. Обґрунтовується необхідність розвитку етичної свідомості і самосвідомості молодшої людини у процесі освітньо-професійної підготовки у вищій школі, оскільки етичність як якість особистості стає основоположним принципом ефективної професійної діяльності за умов поглибленої диджиталізації та глобалізації, а мистецтво спілкування – інтегральною складовою професійної компетентності та конкурентоздатності сучасного фахівця.

У статті проаналізовано психолого-педагогічні умови вдосконалення умінь етичного спілкування студентів, причому в широкому сенсі, як ефективної інтеракції в соціумі, що становить мету даного дослідження, з'ясовуються сутність і чинники становлення моральної особистості, зокрема засобами іншомовної підготовки, яка забезпечує засвоєння культурних надбань і цінностей загальнолюдської культури, долучення до яких уможливорюється, перш за все, завдяки мові, яка невіддільна від мислення, а отже й свідомості людини.

Зроблено низку узагальнень щодо контенту навчання іноземної мови, який повинен пропонувати взірці вирішення етичних питань; мотивації моральної діяльності як системи моральних спонук особистості і, водночас, процесу ціннісного вибору найбільш значущих мотивів для прийняття рішень; особистісно орієнтованого підходу до навчання іноземних мов у вищій школі, який забезпечує розвиток навичок інтелектуально-моральної саморегуляції; коректного використання засобів невербального спілкування – мови не лише жестів, але й почуттів, що є невід'ємною складовою мистецтва спілкування.

Подальшим дослідженням даної тематики могло б стати визначення психолого-педагогічних умов для розвитку когнітивної культури студентів ЗВО засобами іншомовної підготовки як чинника культури етичної.

Ключові слова: етична свідомість, етика мовного спілкування, інтелектуально-моральна саморегуляція, іншомовна підготовка, особистісно орієнтований підхід.

HULIAK Oksana –

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the
Foreign Languages Department for Sciences
of the Ivan Franko National University of Lviv
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9924-6670>
e-mail: oksana.huliak@lnu.edu.ua

DUMASHIVSKIY Yaroslav –

PhD in Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the
Foreign Languages Department for Sciences
of the Ivan Franko National University of Lviv
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8992-6947>
e-mail: slav-d@ukr.net

KRIBA Iryna –

Assistant Professor of the
Foreign Languages Department for Sciences
of the Ivan Franko National University of Lviv
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2362-2959>
e-mail: iryna.kriba@gmail.com

COMMUNICATION ETHICS AS AN INTEGRAL COMPONENT OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article is devoted to the peculiarities of verbal communication in the process of foreign language training in higher educational institutions, in particular, to the issues of communication ethics as a friendly manner of interaction at the interpersonal and group levels. The value of the disposition to understanding and friendliness, which manifest themselves in friendly communicative behavior, especially the delicacy of expressing thoughts, which indicates respect for the interlocutor and determines the need to create the beauty of communication, is highlighted. The importance of enhancing students' ethical consciousness and self-awareness when teaching them foreign languages in higher school is substantiated, since ethics as a quality of personality is developing as a fundamental principle of effective professional activity under the conditions of in-depth digitalization and globalization, and the art of communication is becoming an integral component of the professional competence and competitiveness of a modern specialist.

The article analyzes the psychological and pedagogical conditions for improving students' ethical communication skills, and in a broad sense, as effective interaction in society, which is the main objective of this study; highlights the essence and factors of the formation of a moral personality, in particular by means of foreign language training, which ensures the assimilation of cultural heritage and values of universal human culture, whose inclusion is made possible, first of all, thanks to language, which is inseparable from thinking, and therefore from human consciousness.

The scientific findings of this research regard the content of foreign language instruction, which should offer models for solving ethical issues; the motivation of moral activity as a system of moral impulses of the individual and, at the same time, the process of value selection of the most significant motives for decision-making; a personally oriented approach to teaching foreign languages at university, which ensures the development of intellectual and moral self-regulation skills, as well as the correct use of non-verbal means of communication – the language of not only gestures, but also feelings, which is an integral part of the art of communication.

Further research on this topic could be determining psychological and pedagogical conditions for the development of cognitive culture of higher school students by means of foreign language training as a factor of ethical culture.

Key words: ethical consciousness, ethics of language communication, intellectual and moral self-regulation, foreign language training, personality-oriented approach.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Загальноцивілізаційні трансформації у глобалізованому світі зумовлюють значні зміни у духовному просторі сучасного суспільства, актуалізують усвідомлення єдності плюрального людського буття на засадах гуманізму, толерантності, діалогу культур, необхідності людиноцентристської спрямованості процесів розвитку та досягнення міжнародного етичного консенсусу з метою оптимізації свободи та автономії кожного індивіда, особистісної креативності, самовираження та реалізації своїх унікальних уявлень про добре життя [8, с. 4].

Достеменно відомо, що важливою передумовою порозуміння між людьми є налаштованість на приязнь у стосунках, а також відповідна культура творення думки та коректність її висловлення. Водночас, культурне спілкування у широкому сенсі розглядається як така соціальна взаємодія, яка реалізує соціально-практичний, бізнесовий та інші аспекти у рамках відповідних духовно-культурних засад, які забезпечують порозуміння на ґрунті загальнокультурних цінностей та загальнолюдських пріоритетів.

Реалії глобалізованого світу детермінують створення глобального комунікативного простору, ясна річ, за умови неухильного дотримання міжнародних етичних норм. Нові виклики сьогодення формують нові вимоги щодо комунікативної культури сучасного фахівця. Етичність як якість особистості стає основоположним принципом його ефективної професійної діяльності, а мистецтво спілкування – інтегральною складовою його професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання етичної свідомості, моральних цінностей, культури спілкування, їхня роль у сучасному суспільстві та становленні особистості висвітлювались у численних наукових розробках та дослідженнях, зокрема таких авторів, як: Бех І. Д., Білозерська С. І., Ващенко Т. С., Мороз О. Г., Стельмахович М. Г., Сухомлинська О. В., Чайка Г. Л., Гленнон В., Грайс Г. П., Скотт Дж. Г.

Окремі вчені (С. Бондаренко, Ю. Мальований, І. Бех, П. Зак, Л. Кларк, Л. Кольберг, Ж. Піаже) наголошують на необхідності врахування вроджених особливостей індивіда при становленні його як істоти соціальної і розглядають формування сфери моральності як частину біології людини, що підпорядкована законам еволюції (природне дозрівання). Водночас, багато учених (В. Андрущенко, М. Боришевський, Н. Вознюк, І. Добронравова, А. Доннікова, А. Корецька, Б. Саймон, Дж. Брунер, Е. Дюркгейм) підкреслюють провідну роль культурного чинника у становленні моральної особистості, розвитку етичної свідомості.

Розвиток компетентності майбутніх фахівців представлено також з перспективи різних педагогічних підходів: культурологічного (М. Бастун, С. Гвоздй, М. Оліяр), особистісно орієнтованого (Г. Балл, І. Бех, О. Тімець, О. Топка.), аксіологічного (Л. Бірюк, І. Буданов, І. Міма), герменевтичного (М. Хайдеггер, Ф. Шлейермахер), комунікативного (Д. Браун, Г. Віддоусан, В. Лігтелвуд, Д. Хаймс), когнітивного (Дж. Андерсон, Дж. Брунер, Х. Гейвін, Д. Мацумото, Р. Солсо,) тощо.

Метою даного дослідження є актуалізувати значення етичної свідомості як основоположної особистісно-професійної характеристики сучасного фахівця, невід'ємної складової його професійної компетентності, яка формується значним чином у процесі іншомовної підготовки, що забезпечує вдосконалення умінь етичного спілкування, причому в широкому сенсі, як ефективної інтеракції в соціумі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення моральних уявлень як явищ культури – складний і тривалий процес, який не може здійснюватись лише на основі власного досвіду окремої людини чи навіть покоління людей. Суспільна мораль і як частина культури, і як явище масової свідомості для індивіда виступає об'єктом засвоєння і розвитку. За допомогою опредмечених у культурі й представлених у масовій свідомості моральних цінностей, а також інших феноменів суспільної свідомості індивід усвідомлює глибинний зміст суспільних відносин, тенденції їх розвитку, суспільні потреби, формує свою моральну свідомість.

Моральність, на думку видатного швейцарського психолога Ж. Піаже, необхідно розглядати як процес розвитку, що безпосередньо залежить від стадій розвитку інтелекту (когнітивних структур). Зовнішнє, зокрема со-ціальне середовище є лише умовою, а не джерелом розвитку індивіда. У центрі його психічної діяльності у всіх вікових періодах, згідно з операційною концепцією інтелекту Ж. Піаже, є інтелект. Принагідно, моральний розвиток є результатом міжособистісної інтеракції, завдяки якій індивіди виробляють справедливі рішення [9, с. 320-324].

Розвиток морального мислення, за твердженням видатного американського ученого-психолога Л. Кольберга, відбувається в універсальній послідовності і веде до розкриття універсальних моральних принципів, незалежно від впливів конкретної культури. Теорія морального розвитку Л. Кольберга на кожній стадії розвитку інтелекту акцентує на формі отриманого знання, а не на процесі його здобування, і стверджує, що індивід лише слідує відповідному тій чи іншій стадії імперативу, при цьому характеристики морального судження відображають універсальні принципи моралі [7, с. 31-53].

Відповідно до соціологічної теорії формування особистості, провідну роль у процесі формування духовного світу молоді людини відіграє суспільна свідомість, суспільний досвід. У рамках цієї теорії індивід майже не взаємодіє з об'єктивною дійсністю, реальними суспільними відносинами, послугуючись лише системою норм і цінностей, які є установками соціальних груп, що підпорядковують своєму впливові індивіда. За переконанням відомого французького вченого-соціолога Е. Дюркгейма, індивід як соціальна істота – продукт суспільного впливу, а всі види соціальних впливів суспільства на людину є цілком психічними, вони складаються виключно із уявлень і об'єктивізованих почуттів [5, с. 17].

Таким чином, відповідно організована освітня підготовка, зокрема іншомовна, забезпечує засвоєння суспільного досвіду, культурних надбань нації, цінностей загальнолюдської культури, долучення до яких уможливорюється, перш за все, завдяки мові, яка невіддільна від мислення, а отже й свідомості людини.

Власне, це й сприяє розвитку свідомості та самосвідомості молоді людини, зокрема етичної. Оволодіння іноземною мовою виводить особистість на новий рівень світосприйняття через ознайомлення з новою культурою, новим світоглядом, оскільки кожна мова, за твердженням мовознавців, по-своєму інтерпретує об'єктивну дійсність, по-своєму трактує пізнаваний світ, робить свій внесок у загальнокультурну традицію пізнання, що оптимізує досягнення етичного консенсусу з метою гармонізації суспільних відносин у сучасному суперечливому світі.

Молоді люди, як правило, свідомі своїх прав, не завжди розуміють свої обов'язки та відповідальність перед собою, своєю спільнотою та суспільством. Навчальний контент при вивченні іноземної мови повинен пропонувати взірці розвитку моральної свідомості та самосвідомості, вирішення етичних питань, наприклад, збереження власного здоров'я, економічного благополуччя, інтелектуально-духовного вдосконалення. При цьому основним зобов'язанням щодо своєї особистості залишається реалізація свого особистісного потенціалу, своєї справжньої сутності, яку, за переконанням психологів-гуманістів, людина повинна розкрити, тобто пізнати в процесі своєї життєдіяльності з метою реалізації своїх вроджених інстинктів, здібностей, таланту, що й становить «здоровий» і бажаний розвиток особистості. При цьому межі її інтелектуального розвитку залежать від того, як дана культура сприяє їй у цьому. За твердженням американського вченого Дж. Брунера, культура формує розум, вона надає нам інструментарій для організації та розуміння наших світів у комунікативний спосіб [2, с. 3].

Отже, розвиток етичної свідомості, яка детермінує етику спілкування, у процесі навчання іноземних мов необхідно розглядати як цілісну систему, визначальним фактором якої є зміст. При цьому дидактично доцільним є трактування змісту як інструменту формування особистості, соціальних ідей, що не просто засвоюються, а перетворюються у цьому процесі у внутрішню силу, що спонукає вихованця до адекватної поведінки і діяльності в соціумі. Ясна річ, особистісний розвиток молоді людини відбувається у процесі вдосконалення її духовності, яка є системою морально-релевантних ціннісних орієнтацій, що стали внутрішньоособистісними детермінантами життєдіяльності людини, а також здатністю особистості до творчого оволодіння цінностями та їх реалізації у контексті реальної поведінки [1, с. 49-57].

Потужним чинником розвитку етичної свідомості та самосвідомості є мотивація моральної діяльності, яка розглядається, з одного боку, як система моральних спонук особистості, а з

іншого боку, як духовний акт і процес ціннісного вибору найбільш значущих мотивів – суб'єктивних передумов для прийняття рішення.

Моральний рівень мотивації зумовлений і ціннісною орієнтацією особистості, і ситуацією вибору. Історично і онтогенетично здатність людського індивіда до моральної мотивації виникла з його реакції на соціальні вимоги і перестороги, суспільні стимули і санкції, які спрямовують і водночас обмежують одиничну волю відповідно до загального інтересу. Як свідчить психолого-педагогічна практика, лише під впливом спонук і примусу з боку інших особистість привчається володіти собою, приборкує в собі інстинкти, контролюючи свої дії власною доброю волею та силою своїх переконань, причому добровільне виконання обов'язку як усвідомленої потреби є характеристикою морально зрілої особистості. Однак і на цьому рівні самосвідомості виникає необхідність самообмеження, самопримусу, самодисципліни стосовно своїх афектів, пристрастей, бажань, особливо в ситуаціях конфлікту між суспільним та індивідуальним, альтруїстичним та егоїстичним, соціальним та біологічним, раціональним та емоційним.

Необхідно зазначити, що особистісно орієнтований підхід до навчання іноземних мов у вищій школі забезпечує такий рівень компетентності, який передбачає інтелектуально-моральну саморегуляцію як ситуативну самозаміну не лише в площині конкретних вчинків, але й на рівні свідомого управління своєю життєдіяльністю, причому моральність стає «об'єктом розумної вільної самоорганізації і самоконструювання зі сторони суб'єкта» [3, с. 42].

Сучасна вітчизняна педагогічна думка виділяє такі основні взаємопов'язані та взаємозумовлені аспекти особистісного вдосконалення:

- самопізнання, яке складають самоаналіз і порівняння себе з іншими, спостереження за собою нібито збоку, оцінювання правильних чи неправильних дій; поступове вироблення до себе самокритичного, але об'єктивного, не заниженого ставлення;

- самоутримання від негативних думок, дій, вчинків через наступні прийоми: самонаказ на стримування, самовідмову, самозаборону, самонавіювання; самопокарання у випадку негативних дій;

- самопримушування до здійснення позитивних вчинків, добрих справ [4, с. 96-97].

Визначення морального сенсу свого життя є одним з найбільш актуальних і відповідальних завдань, які стоять перед кожною особистістю у будь-якому віці. Потреба розуміння сенсу життя і можливостей його реалізації як проблема оцінки власного існування рано чи пізно постає перед особистістю студента ЗВО, оскільки розуміння змісту свого життя є необхідною умовою її нормального функціонування, тобто концентрації всіх здібностей і максимального їх використання.

Вивчення курсів “Іноземна мова”, “Іноземна мова за професійним спрямуванням” допомагає студентам знайти відповідь на дані питання

шляхом вдосконалення світоглядних умінь у процесі іншомовної підготовки і вироблення компетентностей, які забезпечують долучення до загальнокультурного контексту для успішної особистісно-професійної реалізації у соціумі.

Ясна річ, культура спілкування, приязні гармонійні стосунки, особливо у професійній діяльності, не виникають автоматично, вони потребують відповідних фахових знань, умінь та навичок, а також певних вольових зусиль, оскільки особистість – це не пасивний об'єкт, керований ззовні за допомогою команд і санкцій, а свідомий суб'єкт, що реалізує свою особистісну та професійну діяльність на основі відповідних компетентностей, які й забезпечують його конкурентоздатність, самостійність та здатність до ефективної комунікації.

У процесі іншомовної підготовки у вищій школі студенти не лише поглиблюють знання про мову як систему знаків, її граматичну структуру, тобто розширюють свою мовну компетентність; розвивають не лише вміння та навички використання певної мовної одиниці в залежності від комунікативного контексту, тобто мовленнєву компетентність, але й вдосконалюють свою комунікативну компетентність, яку часто визначають як притаманні людині знання та вміння успішного й ефективного спілкування. Розумові операції, що мають місце при оволодінні іноземною мовою, відіграють істотну роль у вдосконаленні когнітивних навичок студентів, а відповідно й когнітивної компетентності, тому що іноземна мова може бути засвоєна з комунікативною метою лише як інструмент думки, оскільки комунікативний зміст у процесі спілкування не лише передається, але й створюється у результаті мовленнєво-розумової діяльності.

У випадку професійно орієнтованого навчання іноземної мови акцент переноситься на вироблення умінь ефективного професійного спілкування іноземними мовами, яке здійснюється на основі вже сформованих базових знань, пов'язаних з майбутніми професійними сферами діяльності.

Принагідно слід зауважити, що ефективність спілкування – це такий “кінцевий продукт”, основу якого складає теорія культури мови, тобто такий набір і така організація мовних засобів, які в певній ситуації спілкування при дотриманні сучасних мовних норм і етики спілкування дозволяють забезпечити найбільший ефект у досягненні поставлених комунікативних завдань. Дотримання мовної норми передбачає використання сукупності мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування [6, с. 430].

Щоб правильно спілкуватись, необхідно мати достатню суму систематизованих знань про історію, культуру, людську психіку та поведінку, закономірності суспільного розвитку, володіти мовними і немовними засобами спілкування. Ясність висловлювання залежить від ясності думання, а ясність думання – від рівня володіння мовою, зокрема від словникового запасу. Тому в

процесі іншомовної підготовки, окрім активного використання комунікативного, соціокультурного, особистісно орієнтованого підходів до навчання іноземної мови, інтерактивних методів, доцільно регулярно використовувати технологію домашнього читання, яка зосереджує на розвитку умінь інтенсивного читання, накопиченні обов'язкового та потенційного тематичного словника для спілкування іноземною мовою, розвитку мовленнєвих, соціокультурних та когнітивних умінь і навичок як здатності будувати ефективні мовленнєві діяльність та поведінку.

Невід'ємною складовою комунікативної культури сучасного фахівця є дискурсивна компетентність, що передбачає здатність мовця керувати своїм мовленням, сприймати та будувати цілісні, зв'язні і логічні висловлювання (дискурси) різних функціональних стилів в усному та письмовому мовленні на основі розуміння різних видів текстів при читанні та аудіюванні. Цю компетентність, зокрема, складають вміння вибирати лінгвістичні засоби відповідно до типу висловлювання, ситуації спілкування, комунікативних завдань, вміння змінювати глибину й коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим партнерами по спілкуванню.

У процесі домашнього читання іноземною мовою, а також представлення своїх звітів про прочитане студенти розвивають такі види дискурсивної компетентності, як текстова та риторична. Текстова компетентність визначає наскільки добре людина може читати різні тексти й розуміти їх. Різні види тексту включають художню та наукову літературу, публіцистику, наративи, навчальні посібники та інші види письмових повідомлень, наприклад, транскрипції записаних розмов або технічних матеріалів. Чим краще читачі можуть розуміти ці тексти, тим більшою є їхня текстова дискурсна компетентність.

Риторична або ефективна компетентність дискурсу вимірює внесок мовця у спілкування, зокрема наскільки добре людина може розуміти те, що говорять інші мовці, наскільки добре вона може виражати свої власні думки, а також наскільки добре ця людина може висловити ідеї аудиторії в рамках загального сценарію.

Якість спілкування та рівень порозуміння залежать також від емоційного забарвлення мовлення спілкуювальників, а також коректного використання невербальних засобів. Мистецтво спілкування передбачає володіння мовою невербального спілкування, мовою не лише жестів, але й почуттів, і є інтегральною складовою мистецтва спілкування. Відомо, що одне й те саме слово, наприклад, привітання або вираження вдячності, може бути вимовлене з безліччю найрізноманітніших відтінків, які передаються за допомогою міміки, жестів, інтонації і відображають найтонші відтінки людських настроїв і почуттів. Невербальні засоби – вираз обличчя, поза, жести, погляди, пантоміміка – часто набагато виразніші, ніж словесне мовлення. Вони віддзеркалюють психічні, насамперед емоційні стани людини, які, як правило, є безпосередніми і не контролюються свідомістю, тоді як вербальне

спілкування передбачає використання мовних знаків, що є невіддільним від мислення і свідомості.

Винятково важливим несловесним знаком етичного спілкування є усмішка. За висловом чеського соціолога І. Томана, “це найдієвіша зброя, за допомогою якої найлегше проникнути крізь панцир інших “Я”. Дружня усмішка усуває настороженість або агресивність, долає всілякі перешкоди у спілкуванні з людьми” [10, с. 85]. Вважається, що відкрите обличчя, прямий погляд, привітна усмішка – це прикмети людини розумної, вихованої, сильної, тому у процесі комунікативної діяльності студентам варто частіше нагадувати традиційне для англomовної культури “Keer smiling” і акцентувати на таких типових рисах українського національного характеру, як жартівливість і привітність.

Отже, культура спілкування, етика мовлення безпосередньо залежать від рівня етичної свідомості мовця, від моральної саморегуляції особистості, її готовності до вдосконалення своєї інформаційної і світоглядної культури. Широке використання технологій електронного навчання, комп'ютерних програм у навчальному процесі сприяє виробленню уміння вмотивованої пізнавальної діяльності при роботі з іншомовними матеріалами, моделювання якісно нового типу візуалізації навчального матеріалу, процесів та явищ тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок напруму. Як свідчить практика викладання іноземної мови у вищій школі, якість інтеракції, що виникає при іншомовному спілкуванні на рівні міжособистісної та групової взаємодії, істотно впливає на рівень етичної свідомості її учасників. Вдосконалення моральності молодшої людини у процесі навчання іноземної мови відбувається шляхом її свідомого налаштування на добро, етичні норми, а також розширення її знання про те, що таке добро і які шляхи до нього.

Етична свідомість спонукає людину ставати кращою і творити красу навколо себе приязню стосунків. Особистість має усвідомлювати свої зобов'язання та відповідальність перед суспільством, спільнотою, до яких вона належить. Знову йдеться про глобальну етику, яка забезпечує права та свободу усіх членів соціуму, акцентуючи при цьому на таких фундаментальних правах людини, як право на особисту свободу, особисту безпеку, свободу думки і совісті, слова і самовираження, інтелектуальну і культурну свободу, моральну рівність тощо [8, с. 5].

Освітньо-професійні програми у ЗВО, з огляду на вище зазначені пріоритети у сучасному суспільстві, акцентують на засвоєнні студентами у процесі іншомовної підготовки суспільного досвіду, культурних надбань нації, цінностей загальнолюдської культури, що забезпечує розвиток їхньої свідомості і самосвідомості, моральних цінностей та переконань і детермінує відповідну етику спілкування як культуру творення думки та коректність її висловлення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Боришевський М. Й. Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 2. С. 49–57.
2. Bruner J. S. The Culture of Education. Cambridge, Mass: Harvard University Press. 1996. 235 p.
3. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості: навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 196 с.
4. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. К.: Вища школа, 1995. 237 с.
5. Дюркгейм Е. Соціологія і соціальні науки. *Філософ. і соціол. думка*. 1992. № 5. 272 с.
6. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2003. 464 с.
7. Kohlberg L. Moral stages and moralization. *Moral development and behavior*. N.Y., 1977. P. 31–53.
8. Kurtz, P. A Declaration of Interdependence: New Global Ethics. *Free Inquiry Volume 08*. 1988. No. 4. P. 4–7.
9. Piaget J. The moral judgment of the child. London: Routledge, 2013. 428 p.
10. Томан І. Мистецтво говорити: Пер з чеськ. К: Політвидав України., 1989. 293 с.

REFERENCES

1. Boryshevskiy, M. Y. (2008). Dukhovni tsinnosti yak determinanta rozvytku i samorozvytku osobystosti [Spiritual values as a determinant of development and self-development of the individual]. *Pedahohika i psykhohihiia*. № 2. S. 49–57. [in Ukrainian]
2. Bruner, J. S. (1996). The Culture of Education. Cambridge, Mass: Harvard University Press. 235 p. [in English]
3. Vozniuk, N. M. (2005). Etyko-pedahohichni osnovy formuvannia osobystosti: navchalnyi posibnyk [Ethical and pedagogical foundations of personality formation: a textbook]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 196 s. [in Ukrainian]
4. Haluzynskiy, V. M., Yevtukh, M. B. (1995). Pedahohika: teoriia ta istoriia [Pedagogy: theory and history]. K.: Vyshcha shkola. 237 s. [in Ukrainian]
5. Durkheim, D. E. (1992). Sotsiolihiia i sotsialni nauky [Sociology and social sciences]. *Filos. i sotsiol. dumka*. № 5. 272 s. [in Ukrainian]
6. Kocherghan, M. P. (2003). Zaghaljne movoznavstvo: pidruchnyk [General Linguistics: a textbook]. Kyiv: Akademiia. 464 s. [in Ukrainian]
7. Kohlberg, L. (1977). Moral stages and moralization. *Moral development and behavior*. N. Y. P. 31–53. [in English]
8. Kurtz, P. (1988). A Declaration of Interdependence: New Global Ethics. *Free Inquiry Volume 08*. No. 4. P. 4–7. [in English]
9. Piaget, J. (2013). The moral judgment of the child. London: Routledge. 428 p. [in English]
10. Toman, I. (1989). Mystetstvo hovoryty: Per. z chesk [The Art of Speaking: Translated from Czech.]. K: Polityvydav Ukrainy. 293 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ГУЛЯК Оксана – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: особистісно-професійний аспект іншомовної підготовки студентів університету; цифрові технології навчання іноземної мови.

ДУМАШІВСЬКИЙ Ярослав – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: дослідження потреби докорінної зміни підходу до викладання іноземних мов у вищій українській школі, вплив мультимедійних технологій на формування особистості та розвиток внутрішнього потенціалу студентів українських ВНЗ для оволодіння іншомовними компетенціями.

КРІБА Ірина – асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: соціально-культурний вимір сталого розвитку, багатомовність та міжкультурне спілкування, ділова англійська мова.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

HULIAK Oksana – PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Foreign Languages Department for Sciences, the Faculty of Foreign Languages, the Ivan Franko National University of Lviv.

Scientific interests: personal and professional aspect of foreign language training of university students; digital technologies of foreign language training.

DUMASHIVSKYI Yaroslav – PhD in Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Foreign Languages Department for Sciences, the Faculty of Foreign Languages, the Ivan Franko National University of Lviv.

Scientific interests: research into the need for a fundamental change in the approach to teaching foreign languages in Ukrainian higher education institutions, the impact of multimedia technologies on the formation of personality and the development of the internal potential of Ukrainian university students for mastering foreign language competencies.

KRIBA Iryna – Assistant Professor of the Foreign Languages Department for Sciences, the Faculty of Foreign Languages, the Ivan Franko National University of Lviv.

Scientific interests: socio-cultural dimension of sustainable development, multilingualism and intercultural communication, business English.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2025 р.

Стаття прийнята до друку 21.05.2025 р.